
ÖSSZEFOGLALÁSOK

Itália története, 1. kötet

Újabb könyv áll az olasz történelem iránt érdeklődők rendelkezésére. Ez a mű, jellegében bár didaktikus, az olasz történelem kutatói számára is hasznos lehet, mivel rendszerezetten és átfogóan mutatja be Itália történetét az őskortól kezdve és tartalmazza az összes olyan tényt és adatot, amely alapvetőnek számít Itália történelmében.

Ez a munka *Maurizio Tani* tollából származik, aki jelenleg olasz nyelvet és kultúrát oktat az Izlandi Egyetemen (*Háskóli Íslands*). Egyszerre nyelvész és történész, számos tanulmánya és könyve született már mindkét területen. Történelmi könyvei közül meg kell említeni egy másik szintetikus munkát, abban szintén a kezdetektől a tridenti zsinatig (1563) mutatja be Itália történelmét (*Storia d'Italia dalle origini al Concilio di Trento (1563). Alle origini delle odierne specificità italianemore*). Ő a szerzője a *La rinascita culturale del '700 ungherese: le arti figurative nella grande committenza ecclesiastica* című könyvnek, melynek témája a XVIII. századi magyar barokk és művészetpártolás; nem mellesleg a szerző félig magyar származású.

Eme munkáját a szerző 3 kötetesre tervezte, az első már ki is adta 2011-ben az *Aracne* kiadó, címe: *Storia d'Italia, Volume 1*. Már az alcíme fontos kérdésre utal az olasz történelemmel kapcsolatosan: Mikor is kezdődik az pontosan? Erre vonatkozóan több álláspont létezik.¹ Nem mindegy ugyanis, hogy ha egy szintetikus olasz történelmi munka születik, az mit hivatott bemutatni: Olaszország vagy Itália történetét, hiszen e kettő nem mindig fedi egymást – miközben *Italia* olaszul mindkettőt jelöli. Az egyik álláspont szerint Olaszországról csak 1861-től, vagy inkább '71-től beszélhetünk, azaz az egységes Olaszország megszületésétől, ennek kezdete tehát a *Risorgimento*; ezt az álláspontot képviseli például *Benedetto Croce*. Egy másik nézőpont azonban az érett középkorba, a X–XII. század idejére teszi az olasz történelem kezdetét (a városköztársaságok létrejötté), s előzményének a 476 utáni történelmet tekinti. Maurizio Tani megemlíti könyve bevezető-

¹ Vö. Pete László: *Olasz történelmi enciklopédia (XIX–XX. század)*. In: Klio 2001/2. 24–27.

jében, hogy ő is a Comunák kialakulásától „számítja” az olasz történelmet, de rögzíti, hogy eme munkája Itália történelmét hivatott bemutatni és ezért visszamegy benne egészen az ókorba, sőt az őskorba, amint a könyv alcíme is mondja: *Preistoria, età antica e storia medievale della regione italiana fino al secolo XI D.C.*

Maurizio Tani e könyvével tovább bővült az Itália történelmét bemutató művek kínálata. A Magyarországon kiadottak között találjuk a *Giuliano Procacci*, a római *La Sapienza* egyetem tanárának kétkötetes *Storia degli italiani* című művéből készített olasz nyelvű válogatást, *Luigi Salvatorelli* szintén kétkötetes *Olaszország története* című könyvét és *Harry Hearder* rövidebb, egykötetes munkáját, melynek címe: *Olaszország rövid története*. Kiss Aladár 1975-ben publikálta *Olaszország története. 1748–1968* című könyvét, *Agostino Savelli* pedig a két világháború között írta *Itália története. A birodalom bukásától a birodalom megalapításáig* című könyvét, a két birodalom alatt a római, illetve a fasiszta rendszert értette.

Tani e munka elkészítése során olyan egészen „friss” szakirodalmat vett segítségül, mint *Antonio Brusa* kétkötetes *L’atlante delle storie* (2010), valamint *Franco Cardini* és *Maria Montesano*: *Storia medievale* (2006) című munkája. Alapvető forrásként jelöli meg továbbá *Mauro Liverani*, *Augusto Frascchetti* és *Rinaldo Comba* kétkötetes *Dal villaggio all’impero* című művét, amely az ókori Róma történetét mutatja be az őstörténettől a birodalom bukásáig; és hivatkozik még többek között *Giovanni Vitolo*: *Medioevo. I caratteri di un’età di transizione* című munkájára is.

Tani 7 nagyobb fejezetre osztotta a *Storia d’Italia* 1. kötetét, ezek pedig további alfejezetekből tevődnek össze.

A kezdetek (*Le origini*) című fejezetben itáliai őstörténettel foglalkozik. Bemutatja a különféle népeket, amelyek a félszigeten éltek. Az etruszokon és az itálikus népeken kívül szól a görögökről és a föníciaiakról, bemutatva őket egy-egy alfejezetben, de ugyanígy külön alfejezetet szán az ókori kelet, konkrétan Mezopotámia bemutatására. Azért döntött úgy, hogy tesz egy ilyen – egyébként nem hosszú – kitérőt, mert fontosnak tartja, hogy bemutassa az ókori kelet hatását a római történelemre; a történelem motorjának nevezi az ókori keletet (*L’Oriente, motore della storia*). Ebben a fejezetben írja le továbbá Róma megalapítását, a gallokkal való konfliktusát, a köztársaságkori államrendszerét és Itália római meghódítását.

A második fejezetben a Közel-Kelet és a mediterrán világ egyesítési törekvéseiről ír (*L’unificazione del Vicino Oriente e delle regioni circum-mediterranee*). Ebben olvashatunk többek között a perzsa birodalom születéséről, a görög-perzsa háborúról, Nagy Sándorról és Róma háborúiról

(a Pyrrhos elleni és a pun háborúk, valamint a Mediterraneum római meghódítása). Itt is tesz tehát kitérőket, közvetlenül természetesen nem tartozik Itália történetébe például Nagy Kúrosz államalapító tevékenységének bemutatása, de szükség van rá ahhoz, hogy könnyebben megértsük annak későbbi, közvetett vonatkozásait a római történelemben.

A harmadik fejezetben már nem található a fentiekhez hasonló kitérő, egy az egyben római, konkrétabban: római köztársaságkori történelemről szól ez a fejezet: Róma a hellenisztikus világ vezetője (*Roma guida del mondo ellenistico*). A gazdaság-, társadalom- és városigazgatási történettel foglalkozó alfejezeteken kívül (*Il latifondo, gli schiavi e i coloni; La colonizzazione della Gallia cisalpina e del Veneto*) ebben a fejezetben mutatja be a Kr. e. I. század válságának híres politikusait: a Gracchusokat, Sullát, Caesart, Crassust, Pompeiust és Octavianust. Belevette továbbá szintén ebbe a fejezetbe a császárkor kezdetét (Augustus birodalomszervező tevékenységét), a végén pedig bemutatja a római vallást és a római várost egy-egy alfejezetben.

A negyedik nagyobb egység címe: Róma „univerzális” birodalma (*L'impero „universale” di Roma*). Ez szól a római császárkorról: a szerző bemutatja néhány császár uralkodását (Traianus, Hadrianus, Marcus Aurelius, Septimius Severus, Maximinus Thrax, Decius, Aurelianus és Diocletianus, Constantinus) és szól a császárkori társadalomról, hadseregről és a barbár népekről. Ezenkívül több alfejezetet is szentel a kereszténység történetének (kialakulása, üldöztetések, államvallássá válása, az egyházszervezet formája).

Az ötödik fejezet már a késő antikvitásról szól, a római birodalom bukásáról, a középkor hagyományosan vett kezdetéről, címe: A római egység megtörése és az Itália ellenőrzése feletti viszály (*La rottura dell'unità romana e la contesa per il controllo dell'Italia*). Ez a könyv leghosszabb fejezete. Több gazdaság- és társadalomtörténeti alfejezet is van benne (V–VII. századi válság, a nyugatrómai birodalom válsága). Bemutatja, hogyan osztja szét Theodosius császár a római birodalmat; hogyan, kiknek a vezetésével vív háborút a birodalom a hunok ellen és hogyan kerül át a hatalom a barbárok kezébe. Kitérésnek számítanak az iszlám vallást bemutató alfejezetek (a vallás születése, elterjedése a Mediterraneumban, az Ibériai-félszigeten). Ezek után következnek ugyanezen a fejezeten belül a kora középkori itáliai kérdésekkel (ha nem is mind közvetlenül) foglalkozó alfejezetek: a Karoling-dinasztia megalapítása, a frank hódítások, bencés szerzetesség Itáliában, iszlám térnyerés Sziciliában, a longobárd királyság vége, a Pápai Állam kialakítása, képrombolás Rómában.

A hatodik fejezetben az immár megosztott Itália kora középkori történelmét mutatja be, címe: Egy többközpontú Itália az új évezred küszöbén

(*Un'Italia policentrica alle soglie dell'anno mille*). Bemutatja a Pápai Állam megerősödését (a Constantinus adománylevél kérdése), a Német-Római Birodalom létrehozását, a beneventói longobárd fejedelemséget, a szaracénok befolyását Dél-Itáliában, valamint Jámbor Lajos és Lothár uralkodását, a frank birodalom szétesését és a Constantinopolisi Birodalmat.

Végül a hetedik fejezetben Itália X–XI. századi történelmével zárja e kötetet. A fejezet címe: Az újjáéledő városok és kereskedelem Itáliája (*L'Italia della rinascita dei commerci e delle città*). Szó van benne ugyanis a városok funkciójáról, a demográfiai növekedésről, a mezőgazdaság fejlődéséről és a kereskedelem újjáéledéséről. A politikatörténeti alfejezetek természetesen nem hiányozhatnak, ezek Nagy Ottó és III. Ottó császárságát, valamint Teophanu és Adelaide császárnék szerepét mutatják be. Kiemeli továbbá a dél-itáliai normann hódítást, a milánói „Patáriát”, az 1054-es szizmát, az 1122. évi wormszi konkordátumot és ismét megvizsgálja Constantinopolis hatását Itália történetére.

Tani a második kötetben 1789-ig – a nagy francia forradalom kezdetéig, mely hagyományosan az újkor kezdetének számít – tervezi bemutatni Itália történelmét, majd pedig a harmadik kötetben 1789-től egészen napjainkig. Kíváncsian várjuk a folytatást. A *Storia d'Italia Volume I* ugyanis több egy olasz vagy itáliai történelemkönyvnél, mivel több helyen kilép a „csizmából”, szélesebb horizonton mutatva be a történelmet, hogy átfogó ismeretekkel lássa el az érdeklődőket. *Tani* ugyan nem készített kronológia-gyűjteményt e könyvéhez, de a bibliográfiája igen bőséges és így minden bizonnyal segítségére tud lenni a kutatóknak.

Maurizio Tani: *Storia d'Italia. Volume 1. (Itália története, 1. kötet) Preistoria, età antica e storia medievale della regione italiana fino al secolo XI D. C.* Roma, Aracne editrice, 2011. 182 o.

Takács Bálint